

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Devarim

Shelomoh ben Yitṣḥaq

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

DA

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9976

דברים כ כא שופטים

אונקלוס

כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור :
 ב רק עץ אשר חדע בי לא עץ מאכל
 הוא אתו תשחית וקרת ובנית מצור על-
 העיר אשר הוא עשה עמך מלקמה עד
 דרתה : פ א כי ימצא חלל
 בארמה אשר יהנה אלהיך נתן לך לרשתה
 עפר בשדה לא נודע מי הקהו : ב ויצאו
 זמניה ושפטיה ומרדו אלה העלים אשר
 סביבת החלל : ג והיה העיר הקרבה אל-
 החלל ולקחו זמני העיר ההוא עגלת בקר
 אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעל :
 ד והורדו זמני העיר ההוא את העגלה
 אל עתל איתן אשר לא יעבד בו ולא ירע
 וקרפושם את העגלה בנחל : ה ונשו
 הכהנים בע לוי כי הם בחר יהודה אלהיך
 לשרתו ולברך בשם יהוה על פיהם יהיה
 כל ריב וכל נגע : ו וכל זמני העיר ההוא
 הקרבים אל החלל ירצו את יריהם על-
 העגלה השופה בנחל : ז וענו ואמרו
 ירינו לא שפכה ית הבס הנה ועינינו לא
 ראו : ח כפר לעמך ישראל אשר פדית
 יהנה ואל תחן גם נקי בקרב עמך ישראל

כא
באזהרה

הקלוא

מפשיד
שפניו קרי

ונכפר

דשי

דפרקתא

לחד שמתח שלום שנים אונ' ימים וכן הוא אומר (שמואל ב) ויש דור כנקל ימים שנים וכאלתמות הדעות הכתוב מדבר (ספרי) :
 כי האדם עץ השדה כדרכי משתה כלשון דלשון שנה האדם עץ השדה להכנס בתוך המצור מפני שהיה סר כיסורי רעב ומתח כחכמי העיר
 למה תשחיתנו (ד) : (ב) ער דתה לטון רדוי שפכה כעופה לך : ויצאו זמניה : (פוסה סרה סנהדרין ד) תחמדים
 שמוקנין אלו סנהדרין דולה : וכדורו (סוטה סה) עומקם שהחלל שוכס : אל הערים אשר סביבות החלל לכלל לידע חיו
 קרובה : (ד) אל לחל איתן קטש שלל כעבד : דערפד קונן עדיפה קופץ אתר סק"ס תבא עגלה בת שנתה שלל עשתה
 פירות ותעריך למקום שחיו עושה פירות לכפר על הרגו שלזה שלל הכיסויה לעשות פירות : (י) ירינו לא שפכה זכר עגלה על
 לכ זוקני בית דין שוכפי דמים הם חלל לא ראינוהו ופטרמה כלל טעמת וכלל לוייה סכהניש אומרים כפר לעמך ישראל : (ה) ונכפר

לא החבלו ית אלגיתא לטייבין ארתי מן נפרקא ארום מפירו מילון ויתיה לא תקוצו ארום לך פכר נש אינך
 ואנפי קרא למשקרא מקמיכו בצורא : ב לחוד אילו דתקדעו ארום לא אילו עביר שירי מעל והיא יתיה
 החבלו ותקטעו ותקניו קרקעין על קרא מרדא דעבדא עמכו קרא ער דתכשניה : א ארום ושתכת
 קטילא בארעא ולא טמיע באורא בארעא ית אלגיתא ותיב לבין למרתה רמי ולא צלוב בקיסא בתקלא ולא טאיף
 על אנפי מיא לא אשתמוע מאן קטליה : ב ויפקדו מבי דיקא בקא תרין מן חמימין ותלת מן דיקא וימשחה
 מארבע טריגיני ער קרנא די בחורנית קטילא : ג ויהי קרא דקרבא לקטילא מתחשדא נמבי די דיקא דבא
 קפטרין ויסבון חמימי סבי קרא ההיא עיקלת ברת חירין דלא צירובין ברת שחא קלא אתפלה בה ולא נגרת בניו :
 ד ויחתין חמימי קרא והיא ית עיקלת לתקיל פייר קלא יתעביד ביה פולחן ארע ולא וידע וינקפון חסע
 ית עיקלת בקופין סבתהא במצע תקלא : ה וינקרבו בנני לני ארום ברוון אחרעי מוקרא ביי אלקהימין
 לשמשויה ולברכא ית ישראל בשמיה ועד מימר פימהון יתי מתרן כל דיו וכל מכפש צורעא למסגור ולמתלות :
 ו וכל חמימי קרא בהיא קרובין דקטילא ישונון ית וידהון על עיקלתא דקופא בתקרא :
 ז ויסיבון וימרון גלי קרם : ח ולא אמתא לעינו ופטרניה מן דשדא ית אנקא הרין ויעניא לא חסון :
 ט בנניא וימרון כפר לעמד ישראל דקבוקה : י ולא
 חשונה חובת ארם ופאי כנו עמד ישראל וילי מן קטליה
 ויתכפר לדיון על דמא ומון די גסקון תיל דמרגין מנו

ירושלמי

ועינו לא חסון דכו דיו דישפך יתיה :

פרחה

באר רחובות דקרוקי רשי

(ד) אציג לענין דכריהרכ סוקוניו לדברי רש"י באר היטכזה לשונו פירש רש"י כי וכו' וכתמיה שחא איהא חוסכ טען השדה מכהנו
 ועניינו להכניס בתוך הימור ונאך כמו האדם וישלך רשות לכרתו ויתסר ציפורים וכחל כעין אשמי בעיר סגני חיל
 חדשים אומם כמנור ומחר שחינוכן למה תשחיתנו עכ"ל :

רשבים

לכנות כרים דיק וסוללת : כי ממנו תאכל מהרי דריבים לך למחלל לאחר שתפוש העיר ותהי' שלך : ואותו לא תכרות אותו עין מאכל
 שחינוך חוק ומכר לאשי העיר כגון הרחוקים אותם לא תכרות : כי האדם עין השדה לכא מפניך כמנור כל כי שאחרי לא מתפרש אלא אותו
 לא תכרות חלף עין השדה לכא מפניך כמנור אותם תכרות - הם הקרובים לעיר סגן צרים כהם אשי העיר הכורחים מפניך ואלים בתוך העיר
 כדכתיב ותכח העיר כמנור - כי האדם חלף האדם - עין השדה חלף עין השדה האדם לכא מפניך כמנור שגורם את האדם לכא מפניך כמנור - דק
 עין אשר תדענו - חייטן סרקין קרוב לעיר כיון רחוק וזעיר תשפית לכנות מנור חלף עין מחלל הרחוק לא תכרות - כי אם הקרוב לעיר שמעכב
 את החיל להתקרב למותם : (ב) אשר תדע - אשר תכיר - עד רדתה - עד רדת חמותיה - כדכתיב עד רדת חמותיך הגבוהה והגלויות :
 (ה) וגשו כהנים בני לוי - וענו ומרוכבר לעמך ישראל :

מכלל יופי

לברח שועל יוצאו יהיה יומד והוא נופל על הגרון :
 (כ) האדם עץ השדה - כי חיי האדם עץ השדה ומענינו
 הבין חסרונו : (כ) (ער רדחה) - שרשו ירד ענין ירדה
 או כתרמו והכל נכנס תחת ענין אחד :
 כא (ג) (והיה העיר) - בא לנקה כלשון זכר ולא
 שיהיה לשון והנופל עלה אלא יש בו דבר
 נכח נופל וסבך המחוב על המבין כהיות הדבר הנופל מוכן
 שמו ובלשון חיה יבא זה ברוב כירוצה בו על הענין :
 (ד) (אלחל) - העטף
 שגרים בו המים יקרא נחל
 ואצ"פ שאין בו מים כהמק'
 יקרא נחל וזה היה בו מימי
 כן כהופ' קצו את דיהם :
 זכרש' אית כהם הריק'ם אל
 חלף איתן מקום דשן זמן
 ועירוש אשר לא יעבד בו ולא
 ירע מלכו ולכסא ולפיך יהי

מרים ונעמרי' כמחנות גבולם
 שלא ימלא שם חלל כרי שלא
 יאחד עהם מקום מחר חמותם
 ויכערו אשי דמים וכן דעת
 דכתיבנו "לכיל לא יעבד כוולל
 ירע להכא ותמרו כמשנ' ותקומ'
 אסור מלזרוע ומלעבוד ויזיתר
 למרוק שם פשתן ולנקר שם
 חכמים - פירוש דברים שאינם
 עבודה כגוטה של קרקע :

(א) (איתן) - הארז ופירושו מקום
 קשה שאינו נעבד -
 ובמשנה אל נחל איתן קשה
 ואצ"פ שאין איתן אשר
 ומשקלו דיתן ואסזה בצרי
 וזה בחיר' ודעת הריקס
 בשרשו : (וערפן) - פועל
 מעורף כדומר שידרע
 ערפה וכן פירשו ז"ל שהו
 מכין אותה בקופין כמנור
 ערפה : (ז) (לא שפכה) -
 (ז) (זנפטר) - דגש' פ
 מורכב משני
 טגרים

ונכפר להם הדם: ט ואתה תבער הדם
הקרי מקרבך כי תעשרה תישר בעיני
יהוה:

דפנתתא וי ולא תתן חובת דם וכאי בגו
עמד ישראל ויתפפר להון על דמא:
ט ואת תפלי אשדי דס זכאי מבינה ארי
מעביד דכשר קדם וי:

ומפטורין אנכי אנכי בישיעה כסימן ג"א: צ"ז
פלו"א א סימן:

ס ס ס

ס ס ס

כי תצא למלחמה על איבך
ונתנו יהוה אלהיך בידך
ושבית שביו: יא וראית בשביה אשר
יפת תאר וקשקת בה ולקחת לה לאשה:
יב ותבאתה אל תוך ביתך ונלקחה את
ראשה ועשתה את צפרניה: יג והסי
את שמלת שביה מעליה וישבה בביתך
ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים ואחר
כן תבוא אליה ובעלתה והיתה לה לאשה:
יד והיה אם לא תפצת בה ושלחתה
לנפשה ומכר לא תמכרנה בכסף לא
תעמר בה תחר אשר עניתה: ט
טו כי תהיון לאיש שתי נשים האחת
אחובה

ארי תפוק לאנחא קרבא על בעלי
דבכך וימסרנו וי אלרוד בידך
ותשבי שביהון: יא ותחוי בשביה אתתא
שפירת חיו ותתרי בה ותסבה לה לאנתו:
יב ומעלינה לגו ביתך ותגלח ותרישה
ותרבי ותטופנהא: יג ותעדי יתכסות
שביה מנה ותחב בביתך ותכפי יתאבוהא
ותאמה ירח יומין ובחר בן תיעול לנתה
ותבעלינה ותהי לה לאנתו: יד והיה אם
לא תתרי בה ותפטרנה לנפשה וזנא
לא תזננה בכסף לא תחנר בה חרף
דעניתה: טו ארי תהיון לגבר תרתין
נשין חדא דחומתא וחדא שנואתא וילידן
ליה בנין דחומתא ושנואתא ויהי ברא
בוכרא

רשי

להם הדם. סתוב וכפרס שמשעו כן יכופר להם העון: (ט) ואתה תבער. (כתובות לו) מניד שאס נפלא הכורג אחר
מתערפה העגלה הריזה ירדג והוא הישר בעיניו:
(*) כי תצא למלחמה. במלחמת הרשות הכתוב מוזכר שכל המצות ארץ ישראל אין לומר וסנית שניו שהרי כבר נאמר לא תחיה כל
נשמה: ושבית שביו. לרבות כנעניים שבתוכה ואלו פ' שהן משכנה אומות: (יא) אשת. חפילו אשת
איש: ולקחת לה לאשה. לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע אם אין הקב"ה נותן ידו ישאלה בחיסור אבל אם נשאה סופה להיות שוכנת
שנאמר חתרו כי תהיון לז' זנו' יסופו להוליד מוחה בן סורר ומורה לכן נסמכו פרשיות הללו (ה) (יב) ועשתה את צפרניה.
תגדלם כדי שתתמול: (יג) והסירה את שמלת שביה. לפי שהם נאים שהעב"ס כנותיים ותקטנות במלחמה כשכיל להצות
אחרים עמהם: וישבה בביתך. בבית שמתוכם טו נכנס וניתקל בה ואלא ונתקל בה רואה ככתיבה רואה כנולה שתגנה עליו: ובכתה
את אביה. כל כך למה כדי שתהא בת ישראל שמה חו עכבה בת ישראל ותקטנות וזו מתנוולת: (יד) והיה אם לא הפצת בה.
מכשרך שסופך לשנאתם (ט) לא תעמר בה. לא תשתחא בה כלשון פרסי קורין לעבדות ושנוש עימרהא עיבודו של רבינו
דרשן למדתי כן (ג):

אברהם דקטולא פקון ופלקון עליו וצמדון פי דינא יתיה ובימינו ותיב : ט נצחון בית
ישׂראל הפלון משדו זכ ופאי מביזכון ארום מעבדון דקשר קרם :

ס ס ס

כי תצא ארום הפקון לקרן קרבא על בעלי דבביזון ומקרינו "אלהכון ביריזון ותשבי שקינתא מנחון
יא ותחמטון בשקנתא איתא שפירת רזויו ותתקעון בה ותפכוגה לכוז לאינתו : יב ותעלערה
לנו ביתך ותפסר ערה מןיא דרזישה ומיזמי ער טרפוניתא : יג ותשני עת קסות שקינתא מנה ותטכלינה בתמידיה
קביהך ותקבו על טענת בית אבה ואמה ומשחי מלת ירחין די מביע אין היא משבגרא ומן גברת גדין מישיל לותה
ובפרין יתה ותקו לך לאנתו : יד ויהי אין לא
תתרגי בה ותקטרינה לבלחודה בגישה ונקא לא תוכנינה
בקספא לא תתגר בה בתר דשמשת עמה : טו ארום
מחוננו לגבר פרמין נשין תנא דתקמא ליה ומנא סניתא
ליה וליבין ליה גנין דתוקמא וקניתא ויהי ביר בורבא

ירושלמי

אין לא אתרעי אתג בה ותשלח ירתה בקשורה גפשה
ומבגרא לא תזבין ירתה בקספא לא תתגר בה די היפרת
ך שותך עליה :

לכניה

באר רחובות דהדיקי רש"י

(א) כבר הודעתך מדרך המקרא להשמיט מלת של וחסרונה מש נמות באיזה סינו מהנקודה או סינו באיזה אות וזה ענין הדביקות
בי תחיד אותה התיבה שבה אותה הסינו דכוקה לתיבה שלאחריה על דרך משל אשת אכרס כאלו כתיב אשה של אכרס ואם
כן קרה לרש"י חסרונה למכתב וראית בסביב אשה יפת תואר בה"ה אלא סינה הכתוב אשת כתי"ו וכסוף וז"ל כעלת אשת כדלתי היא דבוקה
ולמלת יפת תואר ח"ה לדבוקה לכן קאמר רש"י אפילו אשת איש ורצה לומר חסר בקרא הנסמך מלת איש וכן דרך המקרא להשמיט הנסמך היכה
דאי אשמה לפרושי בענין אחר ואם כן מלת אשת דכוקה למלת איש ותחנית דכרי תאלא בחזקונו : (ב) כבר ידעת חו"י כמלת ולקחת
היא ו"ו והסיפוך והיינו עשתה מן לקחת דכוא לשון עבר ולקחת לשון עתיד ומשום דלשון עתיד גופיה תתבאר לשני ענינים ענין אשת
עוונתו והכרח ולקחת (דוא) זאלטש בענין) והיינו דלא סני' בלאו הכי וענין שני עתיד לשון בטוח ולקחת (דוא) וזעירסט
איזה גוויש בענין) ולכן קאמר רש"י לא דכרה תורה אלא כגוד יר הרע ורצה לומר כונת הפסוק כמלת ולקחת על לשון עתיד
הכטוח כו התורה ירדה לסיף דעתו דכודלויי אשמה לכן התירה לו וכדי שלא תקשה מנא לן הא דלמא ולקחת עוונ גמור והכרח הוא ותיחיים
שיאמה על זה קאמר רש"י לכן נסמכו פרשיות הללו ורצה לומר הסמיכות תורה הלימוד שתלד היפת תואר כן סורה ומורה וכדלוי לא ינחה
הכתוב להוליד הכרח כן סורר ומורה אלא ודאי הוא לשון כטוחונו : ועיין סוף פ' דהא בד"ה והיית אדך שמח : (ג) משום דקסית
ליה והלא כונת הפסוק על לשון עתיד ער ועירט איסר ניט בענין) אם כן הו"ל למכתב החפויץ כלשון עתיד ומדכתיב קפצת כלשון עבר
כדאי לנורות הלימוד שסיפן לשנאותה ותכתיב בה כאחרית הימים ותאמר הלאי דלא הפנת בה : (ד) משום דשורט עבר
אשענאס כן לענין כלי מלהמנו וימדו בעומר דליתכן כאן הולך לפרט דזה הוא נלקח ונלשון פרסי וענינו ענין תשמיש :

כשום

רשב"ם

(ט) תבער הכס נחלא הרנח - אפרין יורג - כיתעשה מה שישר בענינה : חסלת שופטים מיסוד רבינו שמואל
(י) **כי תצא** והסירה את שמלת סביה - כד לילולה : (יד) לא תתעמר - סתורות אדם המכור מפל כגלסון זה : וכן
לפנינו

מכלל יופי

טורים מנעל וההפעל והוא זועל עבר והונו מופכו לעתיד :
כי תצא (יא) אשה) - באכך במוכרתי :
(יב) (ועשה) : הגדל אותם כפ' רש"י
עאיבה כדי שהתנה בענינו ולא יקנה) : וגלתה את ראשה)
כי שער האשה ופיה - ורבי אליעזר פירש שהסיר אגרות
וראיה לדבריו (שמאל כ"ט) ולא עשה בגליו ודלאו עשה

כט (א) (א) (א)

אהוביה ותאחרת שנואיה וילדו לו בנים
 תאהובנה ותשנואנה ותנהיגנה הבכר
 לשנואיה: טז ותיה ביום הנחילו את בניו
 את אשר יתיה לו לא יוכל לבכר את בן
 תאהובה על פני בן השנואה הבכר:
 יז כי את הבכר בן השנואה יפיר לתת
 לו פי שנים בכל אשר ימצא לו כיהוא
 ראשית אמו לו משפט הבכרה:

ס יח כיהיה לאיש בן סורר ומוכה
 איגנו שמע בקול אביו ובקול אמו ויפרו
 אמו ולא ישמע אליהם: יט ותפשו בו
 אביו ואמו והוציאו אתו אל זקני עירו ואל
 שער מקמו: כ ואמרו אל זקני עירו
 בגנו זה סורר ומוכה איגנו שמע בקולנו ונולל

וכבא: כא ורגמהו בר אגשי עירו
 באבנים ומת ובערתה הנה מקרבך וכל

ישראל ישמעו ויראו: ס כב וכי
 יהיה באיש חטא משפט מור והומת

ותלית אתו על עץ: כג לא תלוי נבלתו
 על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי

קללת אלהים תלוי ולא תשמה את
 אדמתך אשר יהנה אלהיך נתן לך נחלה:

כב ס א לא תראה את שור אחיך

או

דשי

או

או

או

או

או

או

או

או

או

או

או

או

בוכרא לשנואתא: טז ויהי ביום דנחסינ
 ית בגוהי ית דיהי ליה לית ליה רשו
 לבכרא ית בר רחומתא ער אפי בר
 שנואתא בוכרא: יז ארי ית בוכרא בר
 שנואתא יפריש למתן ליה חרין חוקקין בכל
 דישתכח ליה ארי דהוא ריש חוקפיה ליה
 חוץ דיקא דבכירותא: יח ארי יהי לגבר
 בר סטיו ומרוד ליתוהי מקביל למימר אבוהי
 ולמימר אמיה ומלפין יתיה וקא מקביר
 מנהון: יט ויחדון ביה אבוהי ואמיה ויפקון
 יתיה לקנס סבי קרתיה ולחרע בית דין
 אתריה: כ וימרון לסבי קרתיה ברנא
 דין סטיו ומרוד ליתוהי מקביל למימרנא
 זליל בסר וסבי חמר: כא וירגמוניה
 כל אנשי קרתיה באבניא וימור ויפלי
 עבר דביש מבינך וכל ישראל ישמעון
 וידחלון: כב וארי יהי בגבר חובת דין
 דקטול ויתקטיל ותצלב יתיה על צליבא:
 כג לא תבית נבלתיה על צליבא ארי
 מקבר תקבריניה ביזמא דהוא ארי על דחב
 קנס י אצטליב ולא תסאיב ית אדעך דני
 אלהך יהיב לך אחסנא: א לא תחזי ית
 תורא דאחוק או ית אימריה דטען ותחבביש

מנהון

או

או

או

או

או

או

או

או

או

או

או

או

או

או

כב
 שני
 מוצה
 תקלה תקלו
 מוצה תקלו

(ח) פי שנים - כמד שני חמים: ככר אשר ימצא לו - מכלן שאין הכמר נופל שנים בראיו לכוח
 לאחרי מיתת האב כעמחוק: (יח) סורר - ס מן סודך: ומורה - עפר כדכרי אביו לטון עפרים: ויסרו אורה -
 מחרק בו כפי שלשה ומלקין אותו: בן סורר ומורה - אינו מייב עד סגמוכ ויחבל תרטיור - בשר ושתה מני לוג יין סחמור ונבל וסוכה
 ונחמר חל תהי כסוכתיין סולללי כשר לחו וכן סורר ומורה כהן על סס סופו הניעה תורה לסוף דיעו סוף סמכלה עמון אביו וסחמור לימוד
 וחיו מנה ויעמד כפרשת דרכים ומלמטס סבריות חמרה תורה ימות זכאי וחלימות חיים: (כא) וכל ישראל ישבעו ויראו - מכלן
 שרין וכהנה כד פלוגי שקל על מייסק סורר ומורה: (כב) זכי והבהבא שחטא משפט מור - סמיכות כפר שיות מעד